

Volodymyr Isjtjenko: 30 års postsovjetiska klasskonflikter ligger bakom Rysslands krig

[Ur [Jacobin magazine](#), 3 oktober 2022. Översättning från engelska, Göran Källqvist. Volodymyr Isjtjenko är sociolog och kommer från Kiev. Han har publicerat artiklar och intervjuer i *Guardian*, *Jacobin magazine* och *New Left Review*.*

Denna artikel är ett bidrag till den pågående debatten om Ukrainakrigets orsaker och innebörd, och har beställts tillsammans med Alameda, ett nytt centrum för social forskning och strategi som ska starta 2023 – Jacobins kommentar.]

Invasionen av Ukraina är inte bara ett resultat av Vladimir Putins expansionistiska tänkesätt. Den motsvarar också ett projekt för den ryska kapitalismen som han och hans allierade har ägnat sig åt sedan Sovjetunionens sammanbrott.

Sedan ryska trupper invaderade Ukraina tidigare i år har analytiker från hela det politiska spektrat kämpat för att identifiera exakt vad – eller vem – som ledde dit. Man har svängt sig med ord som ”Ryssland”, ”Ukraina”, ”väst” eller ”det globala syd” som om de betecknar enhetliga politiska aktörer. Till och med vänstern sväljer uttalanden av Vladimir Putin, Volodymyr Zelenskyj, Joe Biden och andra världsledare om ”säkerhetsfrågor”, ”självbestämmande”, ”civilisationsval”, ”suveränitet”, ”imperialism” eller ”anti-imperialism” med hull och hår, som om de representerade samstämmiga nationella intressen.

I synnerhet tenderar debatten om Rysslands – eller mer exakt den ryska härskande klickens – skäl för att starta kriget att polariseras kring diskutabla ytterligheter. Många tar det Putin säger bokstaveligt, och underlåter till och med att ifrågasätta om hans besatthet av NATO:s utvidgning eller envisa hävdande att ukrainare och ryssar utgör ”ett folk” representerar ryska nationella intressen eller delas av det ryska samhället i sin helhet. Å andra sidan avfärdar många hans anmärkningar som sturska lögnar och strategiska budskap utan samband med hans ”verkliga” mål i Ukraina.

På olika sätt fungerar båda dessa ståndpunkter som en mystifiering av Kremls motiv istället för att klargöra dem. Dagens diskussioner om den ryska ideologin känns ofta som en återgång till tiden för *Den tyska ideologin*, en skrift som skrevs av ungdomarna Karl Marx och Friedrich Engels för 175 år sedan. För vissa representerar den förhärskande ideologin i det ryska samhället verkligen samhällsordningen och den politiska ordningen. Andra tror att det räcker att förkunna att kejsaren inte har några kläder för att sticka hål på ideologins opartiska ballong.

Tyvärr är den verkliga världen mer komplicerad. Nyckeln till att förstå ”vad Putin verkligen vill”

* Se t ex [Precis som för alla andra folk i världen är det främsta hotet mot ukrainarna kapitalismen](#), [Sprickorna i Ukraina](#), och ["Rysslands krig mot Ukraina har redan förändrat världen"](#) på marxistarkiv.se. Isjtjenko har också artiklar med i samlingen [New Left Review om kriget i Ukraina](#) och debatten [Rysslands krig mot Ukraina: Imperialistisk ideologi eller klassintressen?](#)

består inte av att plocka ut dunkla fraser ur hans tal och artiklar som passar observatörens förutfattade fördomar, utan istället att genomföra en systematisk analys av vilka strukturellt bestämda materiella intressen, politiska organisering och ideologiska legitimerande som den samhällsklass han representerar har.

I det som följer försöker jag identifiera en del grundläggande element i en sådan analys av Ryssland. Det betyder inte att en liknande analys av vilka intressen de härskande klasserna i väst eller i Ukraina har under denna konflikt är ovidkommande eller malplacerade, men jag koncentrerar mig på Ryssland, delvis av praktiska skäl, delvis på grund av att det för tillfället är den mest kontroversiella frågan, och delvis för att den ryska härskande klassen bär huvudansvaret för kriget. Genom att förstå deras materiella intressen kan vi gå utöver bräckliga förklaringar som sväljer härskarnas påståenden med hull och hår och istället gå i riktning mot en mer helgjuten bild av hur krigets rötter finns i det ekonomiska och politiska tomrum som öppnades av det sovjetiska sammanbrottet 1991.

Vad finns i ett namn?

Under det nuvarande kriget har de flesta marxister hänvisat till imperialismbegreppet för att teoretisera Kremls intressen. Givetvis är det viktigt att närma sig analytiska problem med alla tillgängliga verktyg. Men det är lika viktigt att använda dem på rätt sätt.

Problemet här är att imperialismbegreppet praktiskt taget inte har genomgått någon fortsatt utveckling innan det tillämpas på postsovjetiska förhållanden. Varken Vladimir Lenin eller någon annan klassisk marxistisk teoretiker kunde tänka sig den i grunden nya situation som uppstod när Sovjet-socialismen föll samman. Deras generation analyserade den kapitalistiska utvidgningens och moderniseringens imperialism. I motsats till det lider de postsovjetiska förhållanden av en permanent kris där ekonomin krymper, avmoderniseras och marginaliseras.

Det betyder inte att det i sig är meningslöst med en analys av den ryska imperialismen, men för att den ska bli fruktbar måste vi göra en ordentlig hemläxa om begreppen. Att debattera huruvida dagens Ryssland är ett imperialistiskt land genom att hänvisa till läroboksdefinitioner från 1900-talet är bara hårklyverier. Från att vara ett förklarande begrepp omvandlas "imperialism" till en ohistorisk och upprepande beskrivning: "Ryssland är imperialistiskt eftersom det angrep en svagare granne", "Ryssland angrep en svagare granne därför att det är imperialistiskt", osv.

När vissa analytiker inte hittar några typiskt imperialistiska orsaker till den ryska invasionen, såsom det ryska finanskapitalets expansionism (i beaktande av sanktionernas inverkan på den mycket globaliserade ryska ekonomin och de ryska "oligarkernas" tillgångar i väst); erövring av nya marknader (i Ukraina som inte har lyckats dra till sig praktiskt taget några som helst direkt utländska investeringar, utöver sina egna oligarkers pengar i utlandet); kontroll över strategiska resurser (oavsett vilka mineralfyndigheter som finns i Ukraina, så skulle Ryssland behöva antingen utvidga sin industri för att införliva dem eller åtminstone få möjlighet att sälja dem till mer utvecklade ekonomier, vilket – förvånansvärt nog – är kraftigt begränsat på grund av västs sanktioner); hävdar därför att kriget kan besitta en "politisk" eller "kulturell" imperialismens självständiga förnuft. Det är när det kommer till kritan en eklektisk förklaring. Vår uppgift är ju just att förklara hur de politiska och ideologiska motiveringarna till invasionen återspeglar den härskande klassens intressen. Annars hamnar vi oundvikligen i grova teorier om makt för maktens skull eller ideologisk

fanatism. Det skulle dessutom innebära att den ryska klassen antingen har tagits som gisslan av en makthungrig galning och nationell chauvinist som är besatt av ett "historiskt uppdrag" att återställa Rysslands storhet, eller att den lider av en extrem sorts falskt medvetande – och delar Putins tankar om hotet från NATO och hans förnekande av Ukrainas status som stat, vilket leder till en politik som objektivt är mot deras intressen.

Jag menar att detta är fel. Putin är varken en makthungrig galning eller en ideologisk fanatiker (den sortens politik har varit försumbar i hela det postsovjjetiska området), eller en vettvilling. Genom att inleda kriget i Ukraina skyddar han den ryska härskande klassens rationella och gemensamma intressen. Det är inte ovanligt att gemensamma klassintressen bara delvis sammanfaller med de intressen som enskilda representanter för denna klass har, eller till och med motsäger dem. Men vilken klass härskar egentligen i Ryssland – och vilka är dess gemensamma intressen?

Politisk kapitalism i och utanför Ryssland

På en fråga om vilken klass som härskar i Ryssland skulle de flesta inom vänstern sannolikt nästan instinktivt svara: kapitalisterna. En vanlig medborgare i det postsovjjetiska området skulle troligen kalla dem tjuvar, skurkar eller maffia. Ett lite snobbigare svar skulle vara "oligarker". Det är lätt att avfärda sådana svar som ett falskt medvetande hos personer som inte förstår sina härskare i "riktiga" marxistiska ordalag. Men en mer fruktbar analysväg skulle vara att fundera på varför postsovjjetiska medborgare betonar stölderna och det täta beroendeförhållande mellan privata företag och staten som ordet "oligark" antyder.

Precis som med diskussionen om den moderna imperialismen, måste vi ta den speciella karaktären hos de postsovjjetiska förhållandena på allvar. Historiskt ägde den "primitiva ackumulationen" i detta område rum under den sovjetiska statens och ekonomins centrifugala sönderfall. Den politiska vetenskapsmannen Steven Solnick kallade denna process för "att stjäla staten".¹ Medlemmar i den nya härskande klassen antingen privatiserade statlig egendom (ofta för småpengar) eller fick rikliga möjligheter att dränera profiter från formellt offentliga enheter till privata händer. De utnyttjade informella relationer med statstjänstemän och de ofta medvetet utformade kryphålen för massiv skatteflykt och kapitalflykt, samtidigt som de genomförde fientliga företagsuppköp för snabba och kortsiktiga profiter.

Den ryske marxistiske ekonomen Ruslan Dzarasov beskrev denna praktik med sitt begrepp "insider-ränta", som betonade den ränteliknande karaktären på de inkomster som insiderpersoner kunde hämta hem tack vare att de kontrollerade företagets finansiella flöden, som är beroende av relationerna till makthavarna. Denna praktik finns förvisso även i andra delar av världen, men dess roll för att bilda och reproducera den ryska härskande klassen är långt viktigare, och det beror på den post-sovjjetiska omvandlingens karaktär, som inleddes med statssocialismens centrifugala sammanbrott och den efterföljande politiskt-ekonomiska konsolideringen på basis av beskyddarverksamhet.

Andra framstående tänkare, som den ungerske sociologen Iván Szelényi, beskriver ett liknande fenomen som "politisk kapitalism".² I Max Webers efterföljd karakteriserar han politisk kapitalism som utnyttjandet av politiska ämbeten för att ackumulera privata rikedomar. Jag skulle kalla de politiska kapitalisterna för den del av kapitalistklassen som härleder sina främsta konkurrens-

1 [Stealing the State](#), Harvard University Press 1998.

2 ["Capitalisms after Communism"](#), *New Left Review* nr 96, november/december 2015.

fördelar ur de selektiva fördelar de får från staten, till skillnad från kapitalister vars fördelar har sina rötter i teknologiska uppfinningar eller en speciellt billig arbetsstyrka. Politiska kapitalister är inte unika för postsovjetiska länder, men de kan blomstra just i de områden där staten historiskt har spelat den dominerande rollen i ekonomin och har ackumulerat ett enormt kapital som nu står öppet för privat utnyttjande.

Närvaron av politisk kapitalism är central för att förstå varför det, när Kreml talar om ”suveränitet” eller ”inflytelsesfärer”, ingalunda är ett resultat av en irrationell besatthet av föråldrade begrepp. Samtidigt är en sådan retorik inte nödvändigtvis lika mycket ett uttryck för Rysslands nationella intressen som en direkt återspeglning av den ryska politiskt kapitalistiska klassens intressen. Om statens selektiva fördelar är grundläggande för att ackumulera deras rikedomar, så har dessa kapitalister inget annat val än att hägna in det område där de har monopol på kontrollen – en kontroll som inte ska delas med någon annan del av kapitalistklassen.

Detta intresse av att ”markera territoriet” delas inte av, eller är i alla fall inte lika viktigt för, alla sorters kapitalister. En långvarig kontrovers inom den marxistiska teorin är frågan om, för att använda Göran Therborns ord, ”vad den härskande klassen egentligen gör när den härskar”.³ Det förbryllande är att borgarklassen i de kapitalistiska staterna vanligtvis inte leder staten direkt. Den statliga byråkratin åtnjuter vanligen en avsevärd självständighet från kapitalistklassen, men tjänar den genom att upprätta och genomdriva regler som gynnar den kapitalistiska ackumulationen. I motsats till detta kräver politiska kapitalister inga övergripande regler utan mycket hårdare kontroll över de politiska beslutsfattarna. Alternativt sitter de själva på de politiska ämbetena och utnyttjar dem för att berika sig själva.

Många av den klassiska entreprenörkapitalismens ikoner drog nytta av statligt stöd, förmånlig beskattning eller olika protektionistiska åtgärder. Men till skillnad från politiska kapitalister var deras överlevnad och expansion på marknaden bara sällan beroende av vilka speciella individer som innehade specifika ämbeten, vilka speciella partier som hade makten eller vilka specifika politiska regimer det var. Det transnationella kapitalet skulle överleva även utan de nationalstater där deras högkvarter ligger – tänk på det projekt med havsbaserade flytande entreprenörstäder oberoende av nationalstater, som Silicon Valley-magnater som Peter Thiel har puffat för. Politiska kapitalister kan inte överleva i den globala konkurrensen utan åtminstone lite territorium där de kan skörda insider-räntor utan inblandning utifrån.

Klasskonflikter i den postsovjetiska periferin

Det är en öppen fråga om den politiska kapitalismen kommer att vara hållbar på lång sikt. Staten måste trots allt ta resurser någon annanstans ifrån för att fördela dem bland de politiska kapitalisterna. Som Branko Milanović konstaterar är korrruption ett inneboende problem för den politiska kapitalismen, även när en effektiv, teknokratisk och självständig byråkrati leder den.⁴ Till skillnad från den politiska kapitalismens mest framgångsrika fall, som Kina, föll det sovjetiska kommunistpartiets institutioner sönder och ersattes av regimer som baserades på personliga beskyddarnätverk som anpassade den liberala demokratins fasad till sin fördel. Det motverkar ofta impulser att modernisera och professionalisera ekonomin. I grova ordalag kan man inte stjäla stål från samma källa i

3 Göran Therborn, [Vad gör den härskande klassen när den härskar?](#), på marxistarkiv.se.

4 [Brave New Europe](#), 29 juni 2020.

all evighet. För att vidmakthålla profitkvoten måste man omvandla det till en annan kapitalistisk modell, antingen via kapitalinvesteringar eller ökad utsugning av arbetarna, eller expandera för att skaffa fler källor för att plocka ut insiderräntor.

Men både nya investeringar och ny utsugning av arbetare stöter på strukturella hinder i den post-sovjetiska politiska kapitalismen. Å ena sidan tvekar många att göra långsiktiga investeringar när deras affärsmodell och till och med ägande av egendomar i grund och botten är beroende av att vissa personer sitter vid makten. Det har i allmänhet visat sig lämpligare att helt enkelt flytta profiterna till utländska konton. Å andra sidan var den postsovjetiska arbetskraften urbaniserad, utbildad och inte billig. Regionens relativt låga löner var bara möjliga på grund av den omfattande materiella infrastruktur och välfärdsinstitutioner som Sovjetunionen lämnade i arv. Detta arv utgör en massiv börda för staten, men en börda som det inte är så lätt att överge utan att undergräva stödet från centrala väljargrupper. I ett försök att få slut på den giriga rivalitet mellan politiska kapitalister som kännetecknade 1990-talet, hejdade bonapartistiska ledare som Putin och andra postsovjetiska enväldshärskare allas krig mot alla genom att jämka vissa elitfraktioners intressen och förtrycka andras – utan att förändra den politiska kapitalismens grundvalar.

När den rovgiriga expansionen började stöta på inre begränsningar, försökte de ryska eliterna istället fortsätta den utomlands för att vidmakthålla räntorna genom att öka storleken på den pott de kunde hämtas ur. Därav intensifieringen av Rysslandsledda integreringsprojekt, som Euroasiatiska Ekonomiska Unionen. Dessa projekt stod inför två hinder. Ett var relativt litet: lokala politiska kapitalister. I Ukraina, till exempel, var de intresserade av billig rysk energi, men också av sin egen suveräna rätt att skörda insiderräntor på sitt eget territorium. De kunde utnyttja den antiryska nationalismen för att legitimera sina anspråk på den ukrainska delen av den sönderfallande sovjetstaten, men underlät att utveckla ett distinkt nationellt utvecklingsprojekt.

Titeln på den andra ukrainska presidenten, Leonid Kutjmas, berömda bok, *Ukraina är inte Ryssland*, är en bra illustration av detta problem.⁵ Om Ukraina inte är Ryssland, exakt vad är det då? De ickeryska postsovjetiska politiska kapitalisternas totala misslyckande att bemästra maktkrisen gjorde deras styre bräckligt och i sista hand beroende av ryskt stöd, vilket vi nyligen har sett i Belarus och Kazakstan.

Alliansen mellan det transnationella kapitalet och de yrkesutbildade medelklasserna i det postsovjetiska området, som politiskt representerades av västvänliga, icke-statliga organisationer och civilsamhällen, gav ett mer lockande svar på frågan om exakt vad som skulle byggas på ruinerna av den förfallna och sönderfallna statsocialismen, och utgjorde ett större hinder för den Rysslandsledda postsovjetiska integreringen. Detta utgjorde den viktigaste politiska konflikten i det postsovjetiska området och kulminerade med invasionen av Ukraina.

Den bonapartistiska stabilisering som Putin och andra postsovjetiska ledare genomförde främjade den yrkesutbildade medelklassens tillväxt. En del av den delade vissa av systemets fördelar, till exempel de som var anställda inom byråkratin eller på strategiska statliga företag. Men en stor del av den var utesluten från den politiska kapitalismen. Deras främsta möjligheter till inkomster, karriär och ett ökande politiska inflytande låg i framtidsutsikterna av intensivare politiska, ekonomiska och kulturella band med väst. Samtidigt var de förtruppen för västs mjuka makt. För dem

---

5 [Ukraine Is Not Russia](#), Aten: Livanis Publishing Organization, 2013.

utgjorde en integrering i EU- och USA-ledda institutioner ett ersättningsprojekt för modernisering och anslutning både till en ”riktig” kapitalism och mer allmänt den ”civiliserade världen”. Det innebar med nödvändighet att bryta med de postsovjjetiska eliterna, institutionerna och den socialistiska erans ingrodda mentalitet som fanns kvar hos de ”underutvecklade” okultiverade massorna, som efter 1990-talets katastrof höll fast vid åtminstone lite stabilitet.

Den djupt elitistiska karaktären på detta projekt är orsaken till att det aldrig blev verkligt dominerande i något postsovjjetiskt land, ens när det fick stöd från en historisk antirysk nationalism som i [Ukraina] – inte ens nu innebär den negativa koalition som har mobiliserats *mot* den ryska invasionen att ukrainarna är förenade runt något visst bestämt positivt program. På samma gång hjälper det till att förklara det globala syds skeptiska neutralitet när det uppmanades att solidarisera sig med antingen en wannabe-stormakt i nivå med andra stormakter i väst (Ryssland) eller en wannabe-periferi till samma stormakter som inte försöker avskaffa imperialismen utan ansluta sig till en bättre imperialism (Ukraina). För de flesta ukrainare är det ett självförsvarskrig. När vi medger det ska vi heller inte glömma klyftan mellan deras intressen och intressena hos de som påstår sig tala å deras vägnar, och presenterar väldigt speciella politiska och ideologiska agendor som om de är allomfattande för hela landet – och utformar ”självbestämmande” på ett mycket klassspecifikt sätt.

Diskussionen om västs roll för att ha röjt vägen för den ryska invasionen riktar i typfallet in sig på NATO:s hotfulla hållning mot Ryssland. Men om vi tar hänsyn till fenomenet politisk kapitalism kan vi se klasskonflikten bakom västs expansion, och varför en integrering av Ryssland i väst aldrig kunde ha fungerat utan att Ryssland omvandlades på ett grundläggande sätt. Det finns inget sätt att införliva postsovjjetiska politiska kapitalister i västledda institutioner som uttryckligen försöker utplåna dem som klass genom att beröva dem deras viktigaste konkurrensfördel: de selektiva förmåner som de postsovjjetiska staterna har förlänat dem. Den så kallade ”antikorrupsions”-agendan har varit en livsviktig del, om inte den viktigaste, av västinstitutionernas vision för det postsovjjetiska området, och den delas allmänt av den västvänliga medelklassen i regionen. För politiska kapitalister skulle en framgång för denna agenda innebära deras politiska och ekonomiska slut.

För allmänheten försöker Kreml framställa kriget som en kamp för Rysslands överlevnad som suverän nation. Men det som främst står på spel är den ryska härskande klassens överlevnad och fortlevnaden för dess modell för politisk kapitalism. En ”multipolär” omstrukturering av världsordningen skulle lösa problemet för en tid. Det är därför Kreml försöker sälja sitt speciella klassprojekt till eliterna i det globala syd, som skulle få sin egen enväldiga ”inflytelsesfär” på basis av påståendet att den representerar en ”civilisation”.

Den postsovjjetiska bonapartismens kris

De postsovjjetiska kapitalisternas, de yrkesutbildade medelklassernas och det transnationella kapitalets motsägelsefulla intressen formade den politiska konflikt som till sist orsakade det pågående kriget. Men krisen för de politiska kapitalisternas politiska organisering skärpte hotet mot dem.

Bonapartistiska regimer som Putins regim eller Alexander Lukasjenkos regim i Belarus grundar sig på ett passivt, avpolitiserat stöd och hämtar sin legitimitet genom att övervinna det katastrofala postsovjjetiska sammanbrottet, och inte från den sorts aktiva samtycke som säkerställer den härskande klassens politiska herravälde. Frågan om tronföljden gör att ett sådant personcentrerat

auktoritärt styre i grund och botten är bräckligt. Det finns inga tydliga regler eller traditioner för att överföra makten, ingen uttalad ideologi som en ny ledare måste anknyta till, inget parti eller rörelse som en ny ledare kan formas i. Tronföljden utgör den känsliga punkten där interna konflikter inom eliten kan trappas upp till farliga nivåer, och där revolter underifrån har större chanser att lyckas.

Under de senaste åren har sådana uppror blivit allt fler i Rysslands utkanter, inklusive inte bara Euromaidan-revolutionen i Ukraina 2014, utan också revolutionerna i Armenien, den tredje revolutionen i Kirgizistan, det misslyckade upproret i Belarus 2020,⁶ och senast upproret i Kazakstan. I de två sistnämnda fallen har stödet från Ryssland varit avgörande för att säkerställa de lokala regimernas överlevnad. I Ryssland var demonstrationerna ”För rättvisa val” som hölls 2011 och 2012, liksom senare mobiliseringar som inspirerades av Alexej Navalnyj, inte obetydliga. Strax innan invasionen förekom det allt fler oroligheter bland arbetarna, och opinionsundersökningar visade minskad tilltro till Putin och att ett allt större antal personer ville att han skulle avgå. Det farligaste var att oppositionen mot Putin var större ju yngre de svarande var.

Ingen av de postsovjetiska, så kallade maidan-revolutionerna utgjorde i sig själva något existentiellt hot mot de postsovjetiska politiska kapitalisterna som klass. De bytte bara ut delar av samma klass vid makten, och intensifierade således krisen för den politiska representationen som de från början var en reaktion på. Det är därför protesterna har upprepats så ofta.

Maidan-revolutionerna är typiska nutida urbana medborgarrevolutioner, som den politiske forskaren Marx Beissinger kallade dem.⁷ Utifrån ett massivt statistiskt material visar han, att till skillnad från tidigare samhällsrevolutioner lyckas de urbana medborgarrevolutionerna bara tillfälligt försvaga det auktoritära styret och stärka medelklassens civilsamhällen. De leder inte till någon starkare eller mer jämlik politisk ordning, och inte heller till varaktiga demokratiska förändringar. I de post-sovjetiska länderna försvagade maidan-revolutionerna i typfallet bara staten och gjorde de lokala politiska kapitalisterna mer sårbara för påtryckningar från det transnationella kapitalet – både direkt och indirekt via västvänliga icke-statliga organisationer. Efter Euromaidan-revolutionen i Ukraina har Internationella valutafonden, G7-gruppen och civilsamhället envist puffat för en rad ”antikorrupsions”-institutioner. Under de senaste 8 åren har de inte lyckats presentera ett enda större fall av korrupsion, men de har institutionaliserat att utlänningar och antikorrupsionsaktivister övervakar viktiga statliga företag och rättssystemet, och har på så sätt minskat de inhemska politiska kapitalisternas möjligheter att ta hem insiderräntor. De ryska politiska kapitalisterna har goda skäl att vara nervösa över de en gång mäktiga ukrainska oligarkernas problem.

De oavsiktliga konsekvenserna av den härskande klassens konsolidering

Flera faktorer kan hjälpa till att förklara både varför invasionen kom när den kom och varför Putin gjorde felbedömningen om en snabb och enkel seger – till exempel Rysslands tillfälliga överlägsenhet avseende överljudsvapen, Europas beroende av rysk energi, förtrycket av den så kallade proryska oppositionen i Ukraina, att 2015 års Minskavtal slutade utvecklas efter kriget i Donetsbäckenet, eller att den ryska underrättelsetjänsten misslyckades i Ukraina. Här har jag försökt att i stora drag skissera klasskonflikten bakom invasionen, nämligen mellan å ena sidan politiska

6 Se [I Belarus kämpar vänstern för att placera sociala krav i centrum för protesterna](#), på marxistarkiv.se.

7 Podcast på [Democracy Paradox](#).

kapitalister som är intresserade av territoriell expansion för att vidmakthålla räntorna, och å den andra det transnationella kapitalet i förbund med de yrkesutbildade medelklasserna – som var uteslutna från den politiska kapitalismen.

Det marxistiska imperialismbegreppet går bara att tillämpa på det nuvarande kriget på ett bra sätt om vi kan identifiera de materiella intressena bakom det. Samtidigt handlar konflikten om mer än bara den ryska imperialismen. Den konflikt som man nu löser i Ukraina med stridsvagnar, artilleri och raketer är samma konflikt som polisbatonger har kvävt i Belarus och Ryssland. Det grundläggande skälet till att våldet ökar är att den postsovjetiska maktkrisen – den härskande klassens oförmåga att utveckla ett varaktigt politiskt, moraliskt och intellektuellt ledarskap – har intensifierats.

Den ryska härskande klassen är mångsidig. Vissa delar gör stora förluster på grund av västs sanktioner. Men den ryska regimen delvisa självständighet från den härskande klassen gör det möjligt för den att sträva efter långsiktiga gemensamma intressen oberoende av förlusterna för enskilda representanter eller grupper. Samtidigt ökar krisen för liknande regimer i Rysslands utkanter det existentiella hotet mot den ryska härskande klassen i sin helhet. De ryska politiska kapitalisternas mer nationalistiska delar har övertaget över de mer internationellt sinnade, men även de sistnämnda inser troligen att alla förlorar på om regimen faller.

Genom att inleda kriget försökte Kreml mildra detta hot för överskådlig tid framåt, med det yttersta målet om en ”multipolär” omstrukturering av världsordningen. Som Branko Milanović framkastar, ger kriget, trots sina stora kostnader, legitimitet åt Rysslands avskiljning från väst, och gör, efter annekteringen av ännu mer ukrainskt territorium, det på samma gång oerhört svårt att upphäva den. Samtidigt höjer den ryska styrande klickens härskande klassens politiska organisering och ideologiska rättfärdigande till en högre nivå. Det finns redan tecken på en omvandling till en mer konsoliderad, ideologisk och mobiliserande auktoritär politisk regim i Ryssland, med öppna anspelningar på Kinas effektivare politiska kapitalism som förebild. För Putin är detta i grund och botten ännu ett skede i den postsovjetiska konsolidering som han påbörjade i början av 2000-talet genom att tämja de ryska oligarkerna. Det första skedets lösliga tal om att förhindra en katastrof och återställa ”stabiliteten” följs nu i det andra skedet av en mer uttalad konservativ nationalism (riktad utåt mot ukrainare och mot väst, men också inåt i Ryssland mot kosmopolitiska ”förrädare”) som det enda ideologiska språk som finns allmänt tillgängligt inom ramen för den postsovjetiska ideologiska krisen.

En del författare, som sociologen Dylan John Riley, hävdar att en starkare maktpolitik uppifrån kan hjälpa till att främja tillväxten av en starkare politisk motmakt underifrån. Om det stämmer kan Kremles övergång till en mer ideologisk och mobiliserande politik skapa förhållanden för en mer organiserad, medveten, folkligt rotad politisk massopposition än vad något postsovjetiskt land någonsin har upplevt, och slutligen till en ny samhällsrevolutionär väg. En sådan utveckling skulle i sin tur på ett grundläggande sätt kunna ändra de sociala och politiska styrkeförhållandena i denna del av världen, och möjligen göra slut på den onda cirkel som har plågat den sedan Sovjetunionen föll samman för ungefär tre årtionden sedan.